

Claviaturi ^{Tribună}

CENACLUL LITERAR DIN HUEDIN

NR. 18 (2011)

Donjonul Cetății Almașului

Cetatea Almașului, măreție și ruine

Cristian-Claudiu Filip

Situată „pe-un picior de plai, pe-o gură de rai” așa cum spune balada, comuna Almașu se bucură de o istorie ce coboară în timp peste 9.000 de ani. Zona a fost locuită în Neolitic, romanii au lăsat la rândul lor numeroase urme, dar cele mai multe mărturii despre Almașu le avem începând cu Evul Mediu, când aici a fost ridicată o mănăstire, apoi o cetate.

La sfârșitul secolului al X-lea maghiarii au realizat incursiuni în Transilvania, dar ajunși pe valea Almașului, voievodul Gelu a încercat să-i oprească cu ajutorul arcașilor săi. A avut loc o luptă înverșunată, dar românii au fost înfrânți, după cum afirmă *Anonymus*, în lucrarea *Gesta Hungarorum*. A fost un prim contact între populația românească și cea maghiară în această zonă, iar de atunci destinele lor s-au împletit până azi.

O perioadă, în secolele XI-XII, regii maghiari și-au exercitat dominația asupra regiunilor transilvane numai prin trimișii lor în teritoriu - comiți, castelani, cu oamenii lor - și prin Biserica Catolică (*Pop 2009*, p. 283). În teritoriile ocupate, maghiarii au refăcut vechile întărituri și au construit altele noi. De asemenea, prin intermediul ordinilor călugărești catolice, îndeosebi războinice cum era cel al benedictinilor, au ridicat mai multe mănăstiri întărite (*Muscă, Vlad 1993*, p. 83), una fiind cea de la Almașu. Prima mențiune documentară a mănăstirii Almașu este din anul 1234, când apare pe lista mănăstirilor ordinului *Premontres* (ordin călugăresc foarte auster, organizat după regula Sfântului Augustin) ca filie a mănăstirii de la Promontoriul Oradiei. Dintr-o bulă papală emisă de către Papa Grigore al IX-lea la 11 februarie 1239, reiese că mănăstirea fusese luată cu forța (cel târziu în anul 1234 - n.n.) de către comitele Ladislau de la călugării benedictini și dată inițial călugărilor

premontresi din mănăstirea de la Promontoriul Oradiei, care risipiseră bunurile mănăstirii, iar apoi unor călugări vagabonzi și propriului capelan (*Rusu 2000*, p. 55). Papa porunca prelaților din Transilvania să-i repună în drepturi pe călugării ordinului Sfântului Benedict din mănăstirea Almașu - *monasterium de Almas* (*D.I.R.*, seria C. Transilvania, XI-XIII, I, p. 316). Din cele arătate mai sus reiese că mănăstirea (inițial benedictină), fusese ridicată înainte de anul 1234, din moment ce în acel an se afla deja în posesia premontresilor. La 1294 mănăstirea era amintită ca filie a abateiei premontrese din Zabdovice - Moravia, iar în anul 1320 din nou ca filie a mănăstirii de la Promontoriul Oradiei, ceea ce ne duce cu gândul la faptul că prelații din Transilvania au nesocotit porunca Papei de a-i repune la mănăstirea Almașu în drepturi pe călugării benedictini. După acestea, informațiile despre mănăstire lipsesc, istoricii fiind de părere că aceasta nu a mai fost refăcută sau nu a mai funcționat (*Rusu 2000*, p. 55).

Satul propriu-zis, Almașu, exista foarte probabil înaintea construirii mănăstirii, dar este atestat ca atare în documente un secol mai târziu, abia începând cu anul 1335. Astfel, în „socotelile papale” referitoare la Arhidiaconatul de Călata, apare mențiunea „Pavel preotul din satul Almaș” (*D.I.R.*, seria C. Transilvania, XIV, vol. III, 1954, p. 97, 111, 120). În timp, localitatea situată la poalele cetății a evoluat de la statutul de sat la cel de târg, fiind pomenită tot mai des cu apelativul Almașul Mare.

În primăvara anului 1241 în trecere spre Ungaria, tătarii au prădat și distrus mănăstirea de la Almașu (*Muscă 1998*, p. 208). Puțini ani după trecerea tătarilor, la 21 ianuarie 1249 moșia de la Almașu va fi donată de către regele Ungariei, Bela al IV-lea, judeului curții regale, Paul din neamul

Efulgurații

Și lui Dumnezeu, odată

în amintirea Dorinei Mihuț,
prea devreme luată de Domnul...

Și lui Dumnezeu, odată,
I s-a făcut drag de o fată
Și din cerul Lui cel sfântu
Lăsatu-s-o pre pământu,
O tins dreapta și-o luat-o
Și-o în cer aridicatu
Și-o cu ea Raiu-nfloratu
Și l-o dulce miresmatu...

Teofil Răchițeanu

Geregye, drept recompensă pentru meritele sale în luptele împotriva tătarilor și a teutonilor. Pentru a stăvili atacurile tătarilor, Paul de Zala începe fortificarea teritoriilor primite și astfel începe construcția cetății Almașu, pornind se pare de la vechea mănăstire. Dominând împrejurimile de pe culmea dealului din imediata apropiere a localității, cetatea se confundă cu istoria locurilor. De acum înainte, timp de șapte secole istoria Almașului va fi legată de cea a cetății care supraveghea toate intrările pe Valea Almașului. La început a fost construit doar un donjon-locuință (care există și azi), înconjurat cu un val de pământ și șanț, formând o incintă de protecție în formă de potcoavă (*Muscă, Vlad 1993*, p. 83), apoi s-a adăugat o altă incintă, legătura dintre cetatea inferioară și cea superioară făcându-se printr-o poartă. Paul a deținut moșia și cetatea Almașului până în anul 1277, când au fost trecute în patrimoniul coroanei regale unde au rămas pentru aproape un secol.

În perioada de după 1277 s-a remarcat ca administrator al cetății și domeniului dregătorul Dezideriu (*Desew/Dezső*) care aparținea unei ramuri a familiei Borșa. Fiind prezent pe domeniul Almașului, a condus personal lucrările de consolidare a cetății, motiv pentru care a rămas în memoria colectivă, iar localnicii au denumit localitatea „Desewfalwa” adică „satul lui Dezső/Dejeu”, așa cum apare în unele documente.

Regele Ludovic I al Ungariei a donat în anul 1370 domeniul și cetatea Almașu (*castrum Almas*) vistiernicului reginei, nobilul Bebek György și fiilor acestuia, respectiv nepoților. Cetatea va rămâne în posesia familiei lui aproape un secol, până la stingerea urmașilor săi în linie bărbătească, pentru ca apoi cetatea să redevină proprietate regală (*Muscă 1998*, p. 209). Bebek a extins domeniul cetății în dauna obștilor, a cnezatelor și a voievodatelor, aservind țaranii. Ca urmare, nu este întâmplătoare participarea țaranilor de pe domeniul cetății Almașu la răscoala de la Bobâlna din anul 1437. Țăranii maghiari și cei români au luptat împreună pentru un trai mai bun, după cum reiese din atestarea printre cei care au stat la masa tratativelor cu nobilii în timpul răscoalei (încheiată cu înțelegerea de la Apatiu în 6 octombrie), a trei

(Continuare în pagina VIII)

De la cititor către autor

Oradea, 6 apr. 1988

Stimate domnule Răchițeanu,

am primit, cred, cu oarecare întârziere scrisoarea dvs., din cauza navetei pe care o fac pe moment. (Din moment ce dvs. v-ați abonat la "Familia", eu m-am transferat - să zicem așa - la "Vatra", unde, sper, voi avea bucuria să primesc un ciclu de poezii de la dvs.). Îmi este oarecum cunoscută legenda ce vă înconjoară, dacă nu din altă parte măcar din nuvela lui Vladⁱ. Sper, de asemenea, că textulⁱⁱ însăilat de mine pe marginea volumelor dvs. - și care a apărut în "Orizont", dar asta n-are prea mare importanță - nu vă va întrista prea mult (din păcate, "stilul casei" cam displace autorilor care, adesea, nu se mai uită dincolo de perdeluța ironică a comentariului). Eu, oricum, vă trimit un exemplar din revistă, preferând să-l aveți dvs. mai degrabă decât eu. Și cum informațiile circulă între oameni - faptul că eu locuiesc într-un oraș nu înseamnă că n-aș fi destul de izolat - iată că aflu chiar de unde nu mă așteptam de recenzia lui Piru, pe care, la rândul meu, va trebui s-o caut.

Eu mi-am procurat cartea dvs.ⁱⁱⁱ atunci când a apărut, dar dacă totuși țineți să mi-o trimiteți și să faceți astfel risipă cu drepturile editoriale, vă dau o adresă unde, până pe la mijlocul verii, voi putea fi de găsit (str. Sălcimilor 28, R 154, ap. 5, Oradea/3700).

(Nu vă pară rău pentru abonamentul la "Familia"^{iv}; e o revistă bună și chiar mai mult decât atât - când se poate).

Cu afecțiune, ca între veterani echinoxști,
al dvs.

Al. Cistelean

Tg. Mureș, 7 oct. 1988

Dragă domnule Răchițeanu,

am primit acum câteva zile poemele dvs., dar fiind plecat mai spre nord, cu treburi mai neînsemnate, dar obligatorii, mă grăbesc să vă confirm acum faptul. Eu voi merge la Mureș zilele următoare și, după ce mă voi întoarce, vă voi comunica răspunsul primit din partea domniilor lor Moraru și Sin. Sper să fie un răspuns care să nu vă pună în situația de a trimite altceva; eu nu sînt (încă?) obișnuit cu mentalitatea censorativă sau cum să-i zic și încă mai cred că ceea ce-i bun se poate publica. Elegiile dvs.^v m-au impresionat nu numai prin jalea lor cu un timbru din Goga, dar și fiindcă satul meu se află în situația celui al dvs. și cunosc prea bine drama care-l paște. Indicațiile tehnice pe care mi le-ați dat le voi comunica colegului meu care face tehnoredactarea la momentul potrivit. Nu cred să nu poată fi puse în aplicare, mai cu seamă că e un om de un gust deosebit (de altfel, cred că stăm cel mai bine tocmai la capitolul ăsta cu revista, nu?).

Dacă vreți să trimiteți o carte lui Mihai Sin^{vi} ar fi, cred, mai bine s-o trimiteți înainte. Dar cred că ar trebui să-i trimiteți una și lui Cornel Moraru^{vii}, mai cu seamă că eu cu el am tratat; și, în plus, îi puteți scrie câteva rînduri în vederea colaborării.

Vă retrimite elegiile „transilvănene” pe care, cu siguranță, nu le vom mai publica și noi (poate nici pe celelalte pe toate, avînd în vedere că

spațiul se rezumă la o jumătate de pagină sau la o coloană). O să vă dau un semn după ce revin.

Cu drag,
al dvs.,
Al. Cistelean

Cluj, 9 mai 2002

Dragă vechi prieten Teofil,

M-am bucurat cu adevărat la primirea încă a unei cărți a gîndului tău. Te asigur că am un obicei: lîngă pat - mai exact: deasupra - se află un raft de bibliotecă și o veioză. Pe raft pun anume cărți - altele decît romanele și monografiile -, adică niște cărțile mai de suflet, din care noaptea citesc cîteva pagini.

Cărțile tale s-au aflat întotdeauna acolo săptămîni de-a rîndul - așa că nu le-am citit "dintr-o dușcă", ci pe îndelete atunci cînd le-am simțit nevoia. Și a fost!...

Îți mulțumesc pentru „Tărîmul de rouă”^{viii} (l-am lăsat și pe colegul meu Valer Chioreanu să se delecteze cu el). Despre versuri nu am a zice nici altceva, nici mai puțin, nici mai mult decît ceea ce am gîndit și am zis cu ani în urmă: tu te-ai făcut pasăre și ai zburat chiar cînd ai spart coaja oului poeziei. Aripile îți erau formate pentru zborul în acest spațiu care-ți aparține. Oricum, nici nu ai nevoie de altul - nici nu l-ai putea obține.

Te felicit și pentru ideea de a fi luat companion la realizarea materială a cărții pe acest admirabil grafician Ioan Cuciurcă - despre care nu mai știu nimic de mulți ani, din păcate, dar de al cărui rafinament îmi amintesc din expozițiile clujene. (Eu sînt de vină, nu prea sînt la curent cu arta plastică).

Pe de altă parte, mă bucur să văd că te înțelegi bine cu vechiul meu coleg și prieten Ion Papuc. Dincolo de „conținut”, cartea este demnă de o expoziție!

Îngăduie-mi să-ți prezint cartea cum oi ști eu - și să n-o las pe mîna vreunui critic, oricît de competent. O să public pasaje din Teohar Mihadaș, care nu s-ar supăra.

Cît despre repetata invitație la Răchițele - n-am uitat-o niciodată. Vine vremea.

Te îmbrățișez cu veche dragoste și cu și mai multă prețuire,
Ilie Călian

Cluj, 7 aprilie 2011

Dragă Teofil,

Am primit cartea ta „Lebăda neagră”^{ix}. E o carte mare, pe alocuri, acolo unde poetul stă de vorbă de la egal cu Dumnezeu și cercetează timpul, veșnicia, moartea și viața, aș zice că ești chiar genial. Sihăstria ta în Munții Apusului cei curați care n-au cunoscut blestemul aurului, te-a făcut să vezi, să judeci și să înțelegi mai profund, mai limpede, mai exact viața și apendicele ei - omul. Sunt poezii memorabile. De fapt, acesta e Testamentul tău poetic, uman. Mărturisirea credinței, îndoielilor și întrebărilor tale. Un fel de antologie, DAR cele nedatate, scrise mai nou, îmi par și sunt cuceritoare și chiar cutremurătoare.

Icoană pictată pe lemn

Pentru mine, poezii îs chiar ca aurul: firișoare, ici-colo. Restul - steril. Sunt tone de poeți în țară și în lume. Cu cât nu comunică și nu trăiesc nimic, cu cât scriu mai încurcat, mai neînțeles, mai modern așa încât ei nu-ți pot spune ce au scris, cu atât sunt mai mari. Un prozator sau un dramaturg, prost, netalentat, sunt niște eșecuri. Poetul care scrie și nu știe ce și de ce este jenat, penibil mai ales cînd se crede și mare. Avem atîtia poeți - zice Căprariu, și așa puțină poezie. Versuri scriu aproape toți, poezie aproape nimeni.

Umărul pe care am plâns, („Dumnezeu îmbătrânește în mine și moare” - ce vers eminescian!!!), **Bunul Dumnezeu murise** (pag. 16), **Nu știu, Doamne** (pag. 30); geniale - iartă-mi termenul, cele de la pag. 51, 43, 101, 105, 113. N-am cuvinte să spun tot ce simt, ce cred, cât te prețuiesc pentru ceea ce ai nemurit cu inima și cu cuvîntul tău.

Te îmbrățișez frățeste,
Viorel Cacoveanu

P. S. Dă-mi de știre dacă ai primit scrisoarea mea!

Note:

ⁱ Alexandru Vlad a publicat o nuvelă cu titlul *Teofil* (în vol. *Drumul spre Polul Sud*, Editura Cartea Românească, 1986, al cărei personaj principal este însuși Teofil Răchițeanu).

ⁱⁱ Referire la un comentariu al lui Al. Cistelean pe marginea primelor trei volume de versuri ale lui Teofil Răchițeanu, apărut în revista "Orizont".

ⁱⁱⁱ *Planete de melancolie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986.

^{iv} În 1988, Al. Cistelean era redactor la această revistă, de unde, ulterior, s-a transferat la "Vatra".

^v *Elegiile de la Dealul Rășinarilor* sau *Satul care moare*.

^{vi} Redactor la "Vatra".

^{vii} Redactor-Şef, pe atunci, la "Vatra".

^{viii} Editura "Crater", București, 2002.

^{ix} *Lebăda neagră*, Editura "Scriptor", Cluj-Napoca, 2011.

Interviu

„Peste 20 de ani vom regreta sistemul medical actual din România”

de vorbă cu doamna dr. Viorica-Adriana Costin, director al Spitalului Orășenesc Huedin

- Mai întâi, o scurtă prezentare a dumneavoastră.

- Sunt medic primar pediatru. Am efectuat studiile de medicină la Universitatea de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca, promoția 1988. Am competențe de ecografie generală după studii realizate la sus-amintita universitate. Din 1994 lucrez la Spitalul Orășenesc Huedin. Inițial am lucrat la ambulator. În 2002-2003, m-am mutat de la ambulator pe secția de pediatrie a spitalului din Huedin.

- Cât de greu este să conduceți o unitate spitalicească în zilele de azi? Ce probleme întâmpinați? Sunt de vină banii, adică eterna problemă a (sub)finanțării?

- Sunt manager din 2010 și greutatea de a conduce un spital nu rezidă în dificultăți financiare, în știință sau neștiință, implicare sau neimplicare, ci e un cumul al tuturor acestor factori. E adevărat că am un masterat în management sanitar, deci nu am pornit de la zero atunci când am decis să devin manager, însă a pune în practică teoria e altceva. Problema subfinanțării în sistemul sanitar este arhicunoscută. În resursa umană s-a investit foarte puțin, iar dotarea materială este cel puțin modestă. Pentru un manager, este atât o risipă de energie foarte mare, cât și de timp, pentru că nu poți fi numai manager, ci trebuie să-ți respecti și profesia de medic.

- Ce importanță are spitalul din Huedin ținând cont că e singurul dintr-o zonă largă? Există riscul de a se desființa?

- Ca unitate spitalicească care servește circa 50 000 de locuitori, distribuiți într-un areal de aproximativ 50 de km, la intersecția a patru județe - Cluj, Alba, Sălaj, Bihor -, spitalul este organizat structural foarte bine: pe patru secții (Interne, Pediatrie, Ginecologie și Chirurgie), pe cinci compartimente (ATI, Neonatologie, Ortopedie, Psihici acuti și cronici), laboratoare (balneologie, radiologie, analize medicale, plus ambulator); eu cred că satisface necesitățile bazale ale populației. Din noiembrie încoace am întărit ambulatoriul cu specialitatea unde adresabilitatea este foarte mare, și anume endocrinologia, unde lucrează un medic de la 1 iunie a. c. Am achiziționat aparatură de laborator și balneologie pentru performanțe crescute. Am acreditat laboratorul de analize medicale ca de la 1 iunie să se poată efectua analize gratuite pentru populație ceea ce este foarte important pentru situația economică actuală. Suntem în tratative avansate pentru a achiziționa o trusă de laparoscopie în vederea efectuării de intervenții laparoscopice. Problema este adresabilitatea dintr-o zonă dificilă din punctul de vedere al mijloacelor de transport. Șaizeci la sută dintre pacienții care se adresează spitalului sunt din afara orașului. Un caz grav trebuie reținut cel puțin 24 de ore în instituția noastră, pentru că nu sunt

din localitate.

- Avem de-a face în România, Huedin, cu bolile sărăciei? Care sunt acestea?

- Dacă facem o comparație cu bolile sărăciei de acum 10 ani, putem spune că nu mai suntem în aceeași situație delicată ca atunci. Lumea s-a mai informat, s-a mai educat, prin urmare, lumea se protejează de aceste boli. Generic, orice om care nu-și respectă medicația terapeutică s-ar putea încadra în această boală a sărăciei din varii motive: absența reală a banilor, singurătatea (oameni vârstnici care nu știu să-și administreze singuri medicația), ignoranța, lipsa de educație minimală, mai ales la populația vârstnică din zonele greu accesibile și la populația romă.

- Am avut parte de o situație care m-a șocat: absolut întâmplător, doi clienți la farmacie cereau medicamente antistres... Mai știu alte situații în care pacienții suferă din cauza depresiei, cu efecte devastatoare, precum sinuciderea (un val de sinucideri!). Care e sănătatea psihică a unei Românie „sălbatică”, cum o numesc străinii?

- Pornind de la faptul că nu sunt psihiatru, ci un conducător al unei instituții spitalicești, în opinia mea pur personală, nefundamentată pe studii de specialitate, cred că sunt câteva probleme care ar putea fi astfel structurate. Mai întâi, sunt români de vârstă medie care doresc să realizeze într-o generație cât pentru patru, adică este vorba de oameni obsedați de bani. Ce produce un asemenea comportament? Neglijarea copiilor, a familiei, boli psihice de toate soiurile, inclusiv depresia la care v-ați referit. În al doilea rând, există o a doua categorie de oameni care nu s-au adaptat la economia de piață, așa-ziiși „romanticii comuniști”, care sunt imobili și inactivi, trăiesc într-un oniric permanent și, când dau piept cu viața și cu problemele ei, inerent sunt incapabili de reacții pozitive. Ca o consecință, se dezvoltă boala. În al treilea rând, mai există haoticii, oamenii care au impresia că acționează corect adaptându-se. Unii reușesc, găsindu-și făgașul favorabil, alții nu se adaptează și se îmbolnăvesc. Însă marea problemă a tuturor este răsturnarea valorilor umane în societate.

- Copiii sunt viitorul României. Dincolo de aceste cuvinte clișeizate, ce viitor au ei? Sunt ei sănătoși? Au ei un culoar favorabil de a crește sănătoși în condițiile de azi?

- Cert nu. Iată câteva argumente. Mai întâi educația. Părinții lor sunt oboșiți, cu două servicii de regulă, care îi hrănesc, dar uită să-i asculte și să participe la rezolvarea problemelor emoționale ale copilului. Apoi alimentația. Ne hrănim total nesănătos fără a ști ce consecințe pe termen lung sau scurt pot apărea. În ultimul rând, mai este vorba de absența modelelor reale. Valoarea pentru tinerii noștri este omul cu un Mercedes, nu cel care a văzut, de pildă, filmul *Black Swan*.

- Din ceea ce se vede la o privire simplistă (a

unor pacienți), gripele, virusii, microbii au devenit tot mai sofisticate și mai greu de tratat producând epidemii serioase... Întâmpinați dificultăți în acest sens? Care ar fi cauzele pentru care copiii au imunitate tot mai slăbită? Sunt cauze economice, sociale sau de educație sanitară?

- Țin să vă contrazic. La modul real, în zonă, cel puțin, morbiditatea prin gripe, viroze s-a diminuat foarte mult, datorită profilaxiei, medicamentelor sau nu, care s-a aplicat la sfatul pediatrilor și medicilor de familie. O problemă reală o reprezintă comunitățile de romi unde incidența afecțiunilor la care vă referiți este crescută și modalitățile de îngrijire sunt, cu certitudine, precare. Părerea mea este că febra, durerea de gât, nasul înfundat sunt simptome care impun totuși prezentarea la medic în cazul în care după 1-2 săptămâni de ceaiuri și vitamina C nu ne simțim mai bine. Mai trebuie să precizez că este bine ca să nu facem automedicație.

- Care sunt calitățile unui medic pediatru? În calitate de director de spital, vă iubiți cu aceeași pasiune meseria și o practicați ori de câte ori aveți răgazul, cu o unanim apreciată competență. Pe lângă profesionalism, dragostea de copii este importantă?

- Per primam, medic primar vs. manager par incompatibile. Pediatru care ar trebui să fie în același timp atent și cu afectivitatea ridicată la statut de lege, iar managerul care este strict cerebral, mizând pe pragmatism în interesul instituției. Melanjul este așa cum este, cu creșteri și descreșteri pentru unul sau altul, cel puțin pentru o perioadă determinată de timp.

- Nu știu dacă ați văzut filmul *Moartea domnului Lăzărescu* al lui Cristi Puiu, unde indolența cadrelor medicale are efecte fatale asupra unui pacient. Ce ar trebui să se facă în acest sens? Cât de importantă este vina/atitudinea profesională

(Continuare în pagina V)

Tradiții

Concursul Internațional de Artă „Mâini de aur”

Ștefania Criste, elevă la Liceul Teoretic „O. Goga” Huedin, cls. a X-a E

În cadrul manifestărilor dedicate orașului Huedin, pe data de 20 mai 2011 s-a derulat a IV-a ediție a Concursului Internațional de Artă „Mâini de aur”, organizat de Clubul Copiilor Huedin. La această ediție au fost prezenți concurenți din țară și din Ungaria. Județele din care au venit participanții sunt Suceava, Iași, Brașov, Sibiu, Vâlcea, Neamț, Hunedoara, Sălaj. Clujul a avut mai mulți reprezentanți din Cluj-Napoca, precum Liceul Teoretic „Eugen Pora”, Liceul Teoretic „Avram Iancu”, Școala Populară de Arte „Tudor Jarda”, dar și din alte zone ale județului: Liceul Teoretic „Gheorghe Șincai” Florești, Clubul Copiilor Dej, Școala cu clasele I-VIII din Măguri-Răcătau, Clubul Copiilor Huedin, Liceul Teoretic „Octavian Goga” Huedin, Grup Școlar Huedin și Grădinița „Prichindeii Veseli”.

Personal am fost fascinată de toate standurile, fiecare încercând să-și reprezinte zona folclorică de proveniență cât mai bine, atât prin costume, cât și prin meșteșugurile prezentate. Hunedoreni au prezentat unul din cele mai frumoase și rare meșteșuguri, gravura pe os. Procedeu prin care unele oase, în special coarne de animale, sunt ornate, este gravura (sculptura), după care se colorează modelul la alegere. Pentru a orna oasele, hunedoreni folosesc motive solare și motive împrumutate de pe ștergurile sau iile tradiționale. O fetiță hunedoreancă a prezentat podoabe confecționate din sârmă și foiță de cupru.

În continuare, am să descriu o artă care, pe cât este de frumoasă, pe atât e de veche și de cunoscută. Este vorba de confecționatul de măști tradiționale ai cărui reprezentanți au fost județele Sibiu, Suceava, Neamț și Iași. Măștile sunt confecționate, în general, din resturi textile provenite din diferite gospodării, de la pieile de animale: lână, nasturi de culori variate, capete de ață pitoresc colorate, pânză de tipuri și culori felurite. Ele au, de obicei, forma unor fețe de vrăjitoare, moși, babe. La români, măștile sunt folosite cu scopul de a alunga spiritele rele de pe lângă gospodării, acest ritual având loc în dimineața de Anul Nou, când grupuri de oameni merg de la o casă la alta îmbrăcați foarte ciudat și cu măști pe față, intonând cântece, jucând și

scoțând sunete înspăimântătoare. Acest ritual diferă de la o zonă folclorică la alta, iar formele de reprezentare artistică (măștile) sunt de o diversitate deconcertantă, prin colorit, formă și mărime.

Icoanele au avut o prezență consistentă, atât ca exponate, cât și valoric, ceea ce ne face să credem că ele sunt zămislite din credință religioasă și cu multă artă. Cert este că ne place această artă și o cultivăm sub diverse forme: icoane modelate în metal, pictate sau sculptate pe lemn sau pictate pe sticlă. Din zona Sălajului, din Jibou, s-a prezentat un băiat care modela foiță de cupru foarte subțire, această artă numită metaloplastie constă în faptul că el scria modelul pe foiță de cupru, apoi, prin lovire, modela metalul în așa fel încât forma rezultată să fie cât mai inteligibilă. Icoanele pictate pe lemn au putut fi admirate la reprezentanții Iașului, Sălajului, Neamțului, Grupului Școlar Huedin, Liceului Teoretic „O. Goga” Huedin și ai Grădiniței „Prichindeii Veseli” din Huedin (vezi ilustrație p. II). Clubul Copiilor din Huedin a prezentat și sculpturi religioase în lemn, de diferite forme, mai exact diverse cruci frumos sculptate sau lingurar, cu exponate sculptate în lemn, de uz casnic. În această categorie trebuie incluse și icoanele sculptate în lemn din școala suceveană. Icoanele pictate pe sticlă au fost cele mai numeroase. Ele au aparținut sucevenilor, reprezentanților Neamțului, ieșenilor, celor din Vâlcea, Brașov, de la Liceul Teoretic „Eugen Pora” din Cluj-Napoca, Liceul Teoretic „Octavian Goga” Huedin, Școala din Măguri-Răcătau, Școala Populară de Artă „Tudor Jarda” și Liceul Teoretic „Avram Iancu” din Cluj-Napoca, Școala Izvorul Crișului. Icoanele pe sticlă diferă de la o zonă folclorică la alta, prin culorile și formele în care sunt reprezentați cei pictați și, nu în ultimul rând, prin profesionalismul cu care sunt pictate, această artă având multe secrete.

Participanții de la Clubul Copiilor din Huedin ne-au încântat cu modelarea din lut, obiectele astfel obținute reprezentând diverse forme de urs, fețe asemănătoare cu cele ale oamenilor.

La acest concurs nu au lipsit nici ouăle încondeiate, pictate sau îmbrăcate cu mărgelă,

artă care presupune o tradiție veche și valoroasă. Pentru decorațiuni, oul este golit în interior, dar pentru Paști ouăle sunt fierte, apoi vopsite și pictate, utilizându-se diferite modele florale. Ouăle încondeiate din zona Moldovei au fost iscusit realizate. Ouăle îmbrăcate în mărgelă sunt, de obicei, făcute din lemn sau, mai nou, din plastic, ouăle obișnuite fiind destul de fragile.

Se spune că podoabele, confecționate din oase de animale, în special, fildeșuri, mărgelă din lemn sau piatră, au fost folosite înaintea hainelor. Odată cu evoluția civilizației și a industriei au evoluat și podoabele. La acest concurs au venit concurenți cu acest tip de podoabe din Ungaria, de la Leanyfalu, de la Liceul „Gheorghe Șincai” Florești și de la Clubul Copiilor Huedin. Ele sunt podoabe realizate din mărgeluțe mici. În trecut acestea erau din sticlă, în zilele noastre ele fiind făcute din plastic, în culori cât mai vii. Aceste podoabe sunt de proveniență maghiară, ele fiind adoptate și recreate în diferite zone folclorice românești, fiecare având modele și culori specifice. La acest concurs s-au prezentat și creatorii de îmbrăcăminte, covoare și fețe de masă tradiționale. O reprezentantă de la Clubul Copiilor din Huedin a expus diferite creații și modele ale costumului tradițional din pânză de cânepă lucrată manual (vezi ilustrație p. IV). Brașovenii au prezentat exponate constând în împodobirea și cusutul cojocului din piele de oaie care a fost astfel prelucrată încât să fie cât mai albă. Modelul se face pe partea lipsită de lână. Cojocul trebuie în așa fel cusut și modelat încât să nu fie prinse firele de lână cu ață de modelat, deci și acest meșteșug necesită răbdare, pricepere și multă voință. Brașovenii confecționează din piele și alte obiecte ca, de exemplu, nelipsita „pușculiță” pentru telefon, netradițională, dar atât de utilă. Vâlcenii au adus în atenția publicului războiul de țesut orizontal, pe care au lucrat diverse păretare și străicuțe. Reprezentanții ai școlii Măguri-Răcătau au cusut șervețele și fețe de masă specifice zonei, pe pânză albă din bumbac care sunt ornate cu modele monocolor. Un alt meșteșug interesant prezentat de concurenții din Leanyfalu este modelarea lânii. Lâna se vopsește natural cu muguri de anin sau cu coajă de ceapă și se stropește cu o anumită substanță în timp ce se modelează pentru a se fixa culoarea. Prin acest procedeu se obțin flori și diverse obiecte de decor.

Concurenții au fost îmbrăcați în costume populare specifice zonei folclorice de proveniență, unele fiind chiar foarte vechi. În încheiere, vreau să felicit organizatorii pentru corectitudinea de care au dat dovadă, atât în ceea ce privește organizarea, cât și premiarea participanților.

Costum tradițional din pânză de cânepă lucrată manual

Lecturi

Mai putea-vom tăcea de azi înainte?

Rodica Matiș

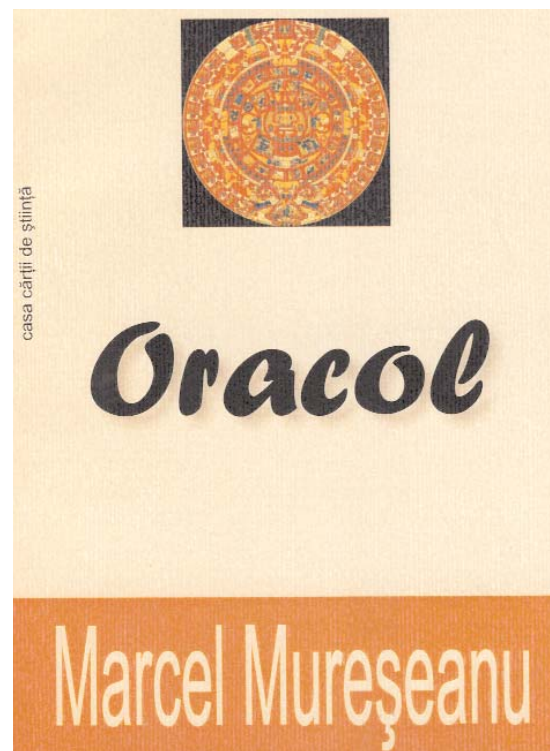
A părut la Casa Cărții de Știință, în condiții grafice deosebite, volumul de versuri *Oracol* al poetului Marcel Mureșeanu sublimizează un univers cercetat de ochiul celui ce caută în jur tăcerile încărcate de miez, resorturile adânci ale timpului uman, semnele prevestitoare, bucuria cuvântului. *Oracol* este o carte rotundă, concentrată, aforistică, tălmăcind dimensiunea sacră și profană a existenței, un volum de poezii ce scoate la iveală, cu discreție, atât spaimele subterane ale ființei, cât și stările de grație.

Cheia de lectură ce ne-o oferă poetul însuși, prin titlul cărții, nu-l poate lăsa imun pe cititorul ei. Încotro ne îndeamnă să călătorim poetul? Ce mister se țese la orizontul acestui traseu inițiat? Tăcerea devine stare de grație, cale de cunoaștere a sinelui când reperiile temporale sunt abolite în favoarea reperelor afective, interioare: „Să tăcem împreună/ pe această pagină!/ Până în josul ei e un minut”. Un îndemn la meditație însă constatarea, în final, că ne lăsăm viețuiri de himere, că timpul implacabil domnește neiertător și nisipul se inoculează peste tot, ca semn al trecerii: „De praful pietrei se vor umple/ alveolele vântului,/ forma divină a Sfârșitului.”

Temelile majore ale cărții sunt impregnate discret de o viziune ludică sau ironică, modalitate frecvent abordată pentru a diminua dimensiunea tragică a vieții: „S-a făcut dimineață. S-a făcut seară./ Altceva nu se știe face./ Să tăcem împreună/ cele șapte secunde ale Creației”. „Urmele morților” din cimitir

„Seamănă leit cu ale păsărilor:/ ușoare și periate să nu maculeze/ întinderea albă”. Simbolurile dense ale morții, „mierla neagră”, corbii, neantul, uitarea, moartea „sub formă de porumbel” sunt prezențe distincte ale volumului. Asociate unui timp neiertător, ele devin cu atât mai consistente, mai amenințătoare: „Înaintam pe fluviu în sus./ Șalupa noastră avea o coastă ruptă/ și apa pătrundea câte puțin spre/ inima ei,/ dar noi nu știam./ Pe mal, bivoli sălbatici se rugau/ pentru noi”. Sentimentul neliniștitor al sfârșitului are rezonanțe aparte și în *Păsările nopții*. Aici păsările poposesc „pe stârvul zorilor”, albatrosul „închis în cală” este un simbol al damnării, al imposibilității zborului și, în final, propria creație este privită cu amară ironie: „La țărniș îl vei schimba pe un papirus/ fărâmicios”.

Brodiate pe o structură epică, poemele răsfrâng o mare concentrare ideatică, metafora și simbolul dezvăluie cu artă imagini inedite, neșteptate, de o mare forță de sugestie. Prin alegorie sau parabolă poetul ne dezvăluie miracolul lumii exterioare, apăsată de o ancestrală tristețe, căutându-și fericirea în iluzii, în spectacolul inedit al vieții: „Ochiul meu își va asuma lumea și/ va încerca s-o înțeleagă./ Înainte ca ea să-și acopere/ goliciunea./ Ochiul meu o va seduce și/ se va bucura de formele ei. Obosit/ ochiul meu se va închide.” Călăuzit permanent de umbra timpului, poetul știe că rostogolirea lui este implacabilă dar îl poate stăpâni în conștiința sa, în libertatea creatorului: „Între cele două maluri, tu vei alege!”.

Marea densitate a volumului, arta de bijutier cu care poetul își construiește universul liric, invită lectorul la o permanentă re-lectură a acestor poeme ale căror ramificații ideatice nu se lasă epuizate cu ușurință.

"Peste 20 de ani..."

(Urmare din pagina III)

sau este vorba de efectele perverse ale unui sistem sanitar deficitar?

- Sistemul are și plusuri și minusuri. Indolența, văzută de pesimiști, nu spun că nu există, cu anumite note. În acest sens, filmul mi se pare exagerat. Vă pot da exemple de oameni numeroși care gândesc pozitiv despre sistemul de sănătate și sunt chiar mulțumiți. Că la noi lipsește *standingul* din SUA sau Germania este adevărat. Dar eu susțin că cel puțin în Huedin se pune mai mult suflet decât în alte spitale occidentale unde se aplică un protocol medical rigid de teama riscului de malpraxis. Până la urmă, dacă vreți, omul sfințește locul. Și nu pot spune decât că majoritatea cadrelor medicale pun suflet în practicarea profesiei lor. Sunt convinsă de asta pe deplin.

- Pacienții simt, la propriul buzunar, prețul medicamentelor, al sistemului de finanțare bazat pe coplată. Serviciul medical riscă să devină un lux, o utopie? În lipsă de bani, suntem condamnați, exagerând nițel termenii, la o sinucidere lentă ca națiune?

- Pot să vă spun, în întâmpinarea întrebării dumneavoastră, că peste 20 de ani veți regreta sistemul actual din țara noastră din câteva motive. Mai întâi, azi dacă ai nevoie de un medic îl găsești cu facilități. Fie că e vorba de un medic de familie care te amână cu o zi, fie că te duci la urgență sau

într-un ambulator, vei găsi întotdeauna un serviciu medical căruia să i te adresezi. Spre deosebire de SUA sau Italia, unde programarea la medicul de familie durează săptămâni, iar sistemul de urgență este astfel încât ajungi să aștepti într-o sală de așteptare 10-12 ore, dacă nu este vreo urgență medico-chirurgicală. În al doilea rând, România oferă multe medicamente compensate într-o listă atât de generoasă inexistentă în alte țări occidentale. În al treilea rând, la noi în țară se tratează atât cu suflet, cât și cu știință, chiar dacă asta crește riscul de malpraxis în sistemul medical. În concluzie, mi se pare fals modul în care puneți problema, depășind limitele realului în mare măsură.

- Medicii buni din punct de vedere profesional pleacă din țară din cauza veniturilor. Care vor fi efectele pe termen mediu și îndepărtat?

- Expresia „medici buni” este discutabilă. Este greu de spus dacă pleacă medici buni sau nu. Pe termen scurt, este adevărat că va crește starea de oboseală și de epuizare a corpului medical rămas, cu risc evident de eroare și greșeală medicală, iar pe termen lung cred că nu este de neglijat riscul de închidere a spitalelor, cu preponderență cele mici. Știți de ce atât de puțini copii în Occident doresc să se facă doctori? Pentru că e foarte greu să fii medic acolo, riscul unor procese pentru malpraxis fiind atât de mare, încât ei preferă alte meserii mai ușoare. Și în România se va întâmpla același lucru. Și nu va fi o surpriză. În orașele mari din țară e o tendință de procese de malpraxis intentate medicilor ginecologi. În 20 de ani vom avea asemenea procese și în Huedin. Cel puțin așa estimez.

- 20 de ani?

- Vi se pare mult?

- Nu. Vreau doar să spun că procesele de malpraxis reprezintă o presiune teribilă asupra actului medical.

- Nu am experiență în acest sens. Dar nu mai ești medicul acela care pune mult suflet, riscă, sărind unele etape, ci respecti procedural o etapă, fără să conteze foarte mult consecința actului medical. Ce se întâmplă în afara actului propriu zis, nu mai interesează. Ai aplicat doar un protocol ca la carte. Nu astfel se gândește la noi. La noi se preferă o atitudine pentru binele pacientului.

- La final, poate aveți câteva cuvinte prin care le impregnați cititorilor o doză de optimism.

- Țin să-i asigur pe pacienții noștri că, din punctul de vedere al instituției ce o reprezintă, spitalul din orașul Huedin va dezvolta strategii medicale în funcție de solicitările din acest areal geografic, iar condițiile hoteliere din urbea noastră, un pic de suflet în plus, concurența cu centrele universitare din Cluj-Napoca, reale și conștientizate de noi, vor permite dezvoltarea spitalului și o alegere pertinentă a instituției noastre din partea viitorilor pacienți.

Interviu realizat de
Dinu Bălan

Proză

Și dacă...

Bianca Tămaș, elevă la Liceul Teoretic „O. Goga” Huedin, cls. a XI-a

Paradisul se renaște

Iartă-mi neputința de a visa fără tine.
Tu îmi ții coșmarurile în frâu și intri mai adânc în sufletul meu cu fiecare noapte ce trece. Nu mă inspiri. Ești însăși inspirația mea. Cineva a început să renoveze Paradisul. I-a dat arhanghelului o spadă nouă... serafimii și-au potolit setea de adevăr, iar lumina și-a tras sufletul.

Numai câțiva păianjeni au rămas, târându-și membrele păroase.

Doar fiindcă tu ți-ai imprimat parfumul meu.

Lai pierdut

Și dacă nu ți-ar cânta aprilie la geam, unde ai fi acum? Cine te-ar putea iubi, în ciuda zgomotului infernal ce trece fără ca măcar o picătură de sudoare să-i alunece pe buză, prin termopanele depresive?

Ia-ți gândurile și rostogolește-le prin noroi, să se agațe culoarea firelor de praf de ele.

Îți reproșezi că ți-ai pierdut sufletul prin multime în timp ce cumpărai două bilete pentru o piesă de teatru. Ai mers singur și abia la sfârșit ai realizat că îți e frig la mâna dreaptă.

Alergi pe scenă și îți pi, dar nu primești niciun răspuns.

Au trecut mii de clipe de atunci, iar orașul e împânzit de desenele tale stângace. Nici măcar nu ai avut bunul simț să îi faci o poză, deși ai un aparat vechi... Acum ai uitat cum arată, iar telefonul sună doar ca să te anunțe că nu vei deveni niciodată un pictor celebru.

În orice caz, cu părere de rău te anunț că sufletul tău și-a găsit altă mână să încălzească. Nici măcar nu își mai amintește parfumul tău. Stă undeva pe un hamac și admiră roșul cireșelor.

Ce spui? Ai un gust amar în gură? Ei lasă... Ia o bucată de ciocolată, nimeni nu-i perfect. Hai... nu plânge, asumă-ți vina și treci mai departe. Vei trăi fără suflet. Sau poți oricând să găsești unul pierdut pe stradă.

Eu? Al meu l-am dat de mult spre adopție. Da-da. Era o zi frumoasă de aprilie când liliacul își aranja frunzele pentru culcare.

Și dacă...

Și dacă m-aș dărui ție printre rândurile unei cărți, m-ai iubi mai puțin?

Mi-aș ascunde bucățele de suflet în spatele fiecărui cuvânt care conține litera „a”, iar tu, doar citind mă vei găsi.

Ne vom lua de mână printre liniuțele de dialog și îți voi fura câte un sărut la fiecare sfârșit de capitol. Vom lenevi printre descrieri în timp ce metafore ne vor mușca de glezne. Ne vom opri să bem o cafea, iar în loc de zahăr vom folosi puncte de suspensie. Îți vom veni de hac personajului negativ, ștergându-l cu o radieră uriașă. Apoi, cu un sărut vom încheia... povestea.

Și dacă m-aș dărui ție printre rândurile unei cărți, m-ai iubi mai mult?

Difuz

Mă simt de parcă toate iubirile s-au înțeles să mi se îngămădească în suflet. S-au trezit de dimineață și mi-au umplut timpul cu tot felul de trăncăneli despre doruri, moarte, suflete pereche.

Sufletul nu îmi mai face față. Lacrimile vor să îmi sară în ajutor, dar eu le refuz politicos, aducând în treacăt vorba despre un pretext oarecare.

Nu mai încap iubirile în mine. S-au aliat cu amintirile și complotează împotriva mea. Vor să mă doboare, să mă vadă neputincioasă, plină de praf și răni adânci. Cuvintele se aștern febril pe foaie. Prea multe sentimente, prea puțin timp.

Cuvinte franceze s-au cățărât pe umerii mei și îmi apasă clavicula ruptă, imprimându-se un „je t'aime” superficial. Mă trezesc într-o cameră roșie. Un aer banal și mese rotunde cu scaune înghesuite în jurul lor. Pe fundal se aude o muzică obositoare, auzită de prea multe ori. Într-un colț întunecos doi amorezi privesc cu pupilele dilatate înspre două televizoare care redau un film din anii '80.

Sunt de trei ore la masa minusculă și nu își găsesc cuvintele. Probabil nici nu le caută.

Televizorul și cafeaua le-au acaparat toată atenția. Ea îl privește la răstimpuri, cerșind la rându-i o privire. El nu o vede, nu o simte. Un strat gros de ceață se așterne peste lumina difuză.

S-au pierdut cândva, în timp ce se țineau de mână.

Soarta

Te-am câștigat la un joc de noroc cu soarta. Premiul era surpriză, dar m-am hotărât să risc și mi-am pus în joc toate sufletele. Tensiunea creștea cu fiecare secundă. Un zar, apoi încă unul, apoi o carte extrasă cu mișcări lente. Îmi era atât de frică să nu câștig. Îmi priveam din când în când sufletele care așteptau cuminti să se întoarcă la mine. Le simțeam neliniștea.

Dar soarta, cum îi este obiceiul, a trișat, crezând că nu va fi observată. Însă și ea mai este trasă la răspundere din când în când. Iar eu te-am câștigat. Însmânându-mi-te, a zis cu vocea plină de dispreț:

- E premiul tău, însă profită de el. Are termen de valabilitate.

Nu contează. Te-am câștigat! Cel mai prețios suflet dintre toate...

Umple-mi rândurile de tine!

Dă-mi iubirea ta! S-o aștern pe foaie...

Degete

Nu îmi amintesc dacă am dormit sau pur și simplu mi-am privit degetele prin întuneric. Îmi păreau atât de inerte... și apoi am simțit o lovitură. Dar nu am putut reacționa în niciun fel.

Mă gândeam la Dumnezeu, stăteam de vorbă cu el, vroiam să-l rog să ne ajute, dar erau atât de multe gânduri în jurul meu și apoi mi-am dat seama că iar îmi privesc degetele. Atât de atent le analizam... era ca și cum ar fi aparținut altcuiva.

Știam că îmi făcusem manichiura: forma, culoarea, tot era identic, dar nu erau ale mele.

Apoi mi s-a făcut brusc frică și am încercat iar să vorbesc cu Dumnezeu... însă vocile erau atât de multe, atât de fioroase... țipete și uși trântite, iar eu eram singură într-o mare de oameni.

Iartă-mă pe mine păcătoasă! Tu m-ai făcut om și îți mulțumesc!

Dar... cu degetele mele ce s-a întâmplat?

Monolog

Și de ce ai blama nebunia? Când lumea a fost creată de un punct, iar acum vezi scaune susținând case?

Probabil că dacă ți-ai ascunde amintirile (desigur, ca să nu le pierzi) la cinci metri sub pământ, vei vrea să optezi pentru meseria de gropar... că doar vei avea nevoie de ele.

Într-adevăr te agiți pentru niște lucruri nesemnificative! De parcă ele sunt baza viitorului tău. Nuuu... bani găsești printre rândurile cărților. Totuși, să nu crezi că e la fel ca la promoții: deschizi cartea și sare bancnota. Încearcă și tu să descifrezi conținutul.

Pe cuvântul meu că nu vreau iar să fiu inundată. Mie îmi fugea sufletul în aval, iar la capăt se afla un tip cu o undiță. Cu toată frica mea pentru crocodili, m-am înecat până la genunchi. Un bărbat își folosea patul drept barcă și aștepta o rază de Soare pentru ca ochii lui să prindă culoare.

Săruturile la distanță se trimit acum prin întrerupătoare.

Ei, hai... tu ce crezi că fac aici? Te mint?

Zile de cenușă

Alexandru Jurcan

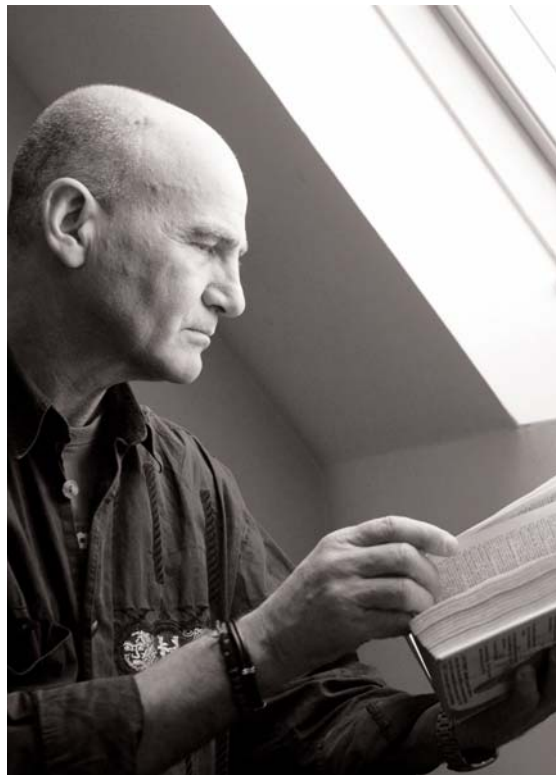
Șefa aplauzelor

Roxana s-a îmbrăcat în galben potolit pentru concertul de muzică barocă. Soțul ei n-a prea vrut s-o însoțească, mai ales că nu se dădea în vânt după asemenea muzică. Plus oboseala de la slujbă... abia aștepta să ajungă acasă. E drept că dirijorul Dragoș locuia pe aceeași scară, la un etaj inferior. Mă rog, e un vecin pașnic - afirma adesea soțul Roxanei. A hotărât să meargă.

- Chiar vii, Bogdane?
- Vin... să nu te știu îmbufnată.
- Mă bucur! Ține minte: în seara asta voi fi șefa aplauzelor.
- Adică?
- Păi tu... nu prea le ai cu aplauzele. La muzica barocă se aplaudă doar atunci când...
- Bine, bine, am înțeles, nu te mai obosi cu explicații.
- Cortina. Începutul. Dirijorul Dragoș cu o cravată galbenă. Bogdan înghite în sec.
- Nu e ceva în regulă? - îi șopti Roxana.
- Sigur că nu!
- Te referi la...
- La mama mă-tii!
- Controlează-te, dragă! E o simplă coincidență.
- Despre ce vorbești tu? șuieră Bogdan.
- Păi... cravata... cred... asortată cu rochia mea...
- Normal! Nici n-am apucat să te acuz bine și tu știai motivul.
- Taci!! Începe Pergolesi.
- Treci acasă! Acum! Eu sunt șef cu... aplauzele! Îți... apreciez eu coafura acasă!!!
- Roxana a început să plângă. Soprana privea sala încremenită de emoție.
- Oboiul se întrecea cu vioara, contrabasul se duela cu orga.

Zile de cenușă

Gil nu-și mai găsea locul de foarte multă vreme, mai ales de când vederea îi slăbise simțitor. Prefera plimbările lungi în marele și străvechiul oraș. Soția murise, băiatul trăia

departe cu familia sa. Sâmbăta îi plăcea nespus lui Gil. Oamenii păreau mai calmi, fără umbre. El, Gil, știa că totul era o iluzie, că el însuși devenise marioneta fragilă a unui destin efemer. Mai știa că avea, în schimb, o inteligență considerabilă. Ori - vorba lui Camus - o inteligență se plătește scump sau... se neagă. Gil nu mai avea nimic de plătit.

Întâi și-ntâi... porumbeii. Vedea prima dată cât sunt de diferiți la pene. Mereu i-a privit în grabă. N-a avut ochi pentru ei, decât pentru picioarele femeilor. Dorise cuceriri multe. La început credea că orice bărbat trebuia să aibă într-o mână cheile de la mașină, în cealaltă o țigară aprinsă, iar în buzunar o sticlă cu alcool. Vremuri... De ce se potolise, oare? Sosise înțelepciunea cu atâtea cenușiu în jur? Ba nu... iată parcul cel mare, iarba, corul nestingherit al păsărilor, păpădiile trecute și arcuite în zbor... Gil s-a întins pe iarba moale și mierea soarelui l-a copleșit. Intra în trupul universului printr-o poartă nouă, deschisă anume pentru el. Cineva i-a cerut chibrituri. Bucuros, îi oferi. Apoi, deodată, îi veni chef să vadă un spectacol. Clădirea teatrului era la doi pași. Incredibil! Se juca exact Camus, *Caligula*. A apărut pe scenă regizorul și a întrebare dacă dorea cineva să facă figurație în spectacol. Lipsea un... patrician. Gil a ridicat mâna. Cică nu avea nimic deosebit de făcut, doar să se lase omorât.

Caligula avea un colier de metal cu care îl strângea ușor de gât pe... Gil. Ba chiar i-a șoptit subtil să facă grimase. Deodată Gil a tresărit. Momentul sosise. El avea un grăunte de otrăvă la brățară. Pentru vremuri de cenușă. Nu avea rost să aștepte. Spectatorii au aplaudat la scenă deschisă moartea celui patrician. Super reușită, cu fășniri verzui de spumă abundentă.

Radomir și parcul fermecat

O cheamă Tiana și ține un hotel curat, de bun gust, pe strada Teraja. Clienții sunt mulțumiți: paturi curate, calde, veioze alungite, băi primitoare, mic dejun inclus. Tiana nu are soț, nu s-a căsătorit, deși pretendenții nu i-au lipsit. Pur și simplu voia să fie liberă, să se bucure de viață, să nu aibă obligații stupide. Așa le spunea ea prietenelor cu care ieșea în lume. În spatele hotelului se afla un parc nu prea întins, dar cochet și îngrijit. Doar că era mereu închis, deoarece Tiana nu dorea să curețe după toți insomniacii certați cu igiena.

Îl cheamă Radomir și tocmai a luat o cameră la hotel. E cu soția. Urcă scările încărcat de bagaje. Camera 18, imediat în stânga... După o oră, coboară. Tiana e la ghișeu, cu o cană mare de ceai pe masă.

- Am văzut pe geam... frumusețea de parc.
- E închis - oftă Tiana.
- Nicio excepție...? zâmbi Radomir.
- Poate...

Astfel coborî Radomir singur-singurel după miezul nopții. Tiana luă o legătură de chei și ieșiră. Aerul de mai păstra o răcoare ciudată, crudă, leneșă. Tiana purta un pardesiu argintiu, iar gulerul bogat îi proteja fața. Cu greu a deschis lacătul aproape ruginit. Radomir părea un adolescent, mai ales sub umbrele enigmatice și zemoase ale nopții parfumate. Tiana i-a arătat un mic pavilion mascat de arbuști vânjoși. Avea cheia

și de la ușa aceea aproape putredă. Un mic coridor, frunze rătăcite pe scândura luminată de lanterna oblică a Tianei.

- Ai vrea să facem dragoste? întrebă el.
- Tu ai vrea?
- Da... dar nu cu tine. În luna mai prefer...
- Ce?
- E ciudată alternanța asta maladivă... Acum aș prefera un bărbat.

Tiana n-a mai zis nimic. Pașii se apropiau. Era soția lui Radomir.

Perdele spre cimitir

Nimeni nu era în casa copilăriei. Ulița pustie se îmbrăcase în zăpezi grăbite. Marin a intrat hoțeste în propria sa cameră, cu perdele spre cimitir. Gânda: „Poate că trebuia să ni se spună de la început sensul înșelătoriei... Ni se arată magia vieții ca o străfulgerare mai efemeră decât frăgezimea florii, apoi suntem aruncați în neființă... Dacă ni s-ar fi cerut părerea, tot acolo ajungeam: cine ar fi refuzat lumina?”

De mic a trăit în preajma cimitirului, a evidenței, pe care nu o lua în seamă. Iată curtea invadată de ciori flămânde, apatice. De Crăciun... Cum era atunci? Tinerețea îl hrănea cu speranțe colorate, departe de orice deziluzie. Bradul împodobit de sora sa promitea bucurii ascunse.

Peste câteva ore bune, el se va sinucide. Măcar să-și forțeze destinul... o dată în viață. Pur și simplu i s-a făcut lehamite. Ce putea fi mai rău decât hărțuiala prezentă, spaimile, eșecurile libidinoase? Scufundarea în somn... nu era tot un fel de moarte? Ca și cum ar fi căzut într-o fântână, iar undeva, sus, chipuri speriate, deformate, l-ar rechema spre lumină. Oribil! Nu, nu-i plăcea imaginea... și cărțile? Iluziile? Iubirile? De ce l-a cuprins graba de a trage linii definitive? Nota de plată... Putea avea o familie? Ar fi suportat-o? Căldura aceea infestată de plictiseală sau răceala de-acum care-i conserva spiritul? Mai avea nevoie de spirit? A ales să fie fidel crucii sale. Numai el îi știa nuanțele...

Pereții casei erau reci, răspândind brize de mucegai statornic. Undeva a greșit, s-a împotmolit. Cărțile pe care le-a scris aveau ceva artificial, precum epoca grăbită spre prăpăstii sigure. Timpul i se părea prea scurt pentru desfășurări de forțe, iar gloria însemna tot un fel de praf în ochi.

George Marin... un simplu nume, peste care păianjenii se vor plimba o vreme. Astfel gândea, ștergând meticolos praful de pe icoana cu Adam și Eva, acolo în dreapta sobei mute. În copilărie conta pe lucruri sigure, îl atrăgeau păsările, iarba, dealurile apropiate, câinii... Nu cumva suferea de o nevroză atipică, găunoasă, tainică? Să se îndoape cu pilule ca să prelungească o viață cu același final?

Cetatea Almaşului...

(Urmare din pagina I)

„căpitani” din zona noastră: Ilie cel Mare (*Magnus*) din Almaşu, Ştefan Hentz din Zimbor și Nicolae Walkay – din Huedin, „aleși – după cum spun documentele – din voința sa de obște a poporului și a țăranilor” (*Pascu 1957*, p. 211; *Pascu 1986*, p. 306). Tot la tratative, încheiate cu prima înțelegere între țărani și nobili în fața Conventului mănăstirii de la Cluj-Mănăştur (6 iulie 1437) participă și doi nobili de pe raza comunei Almaşu de azi, este vorba de Ladislau, fiul lui Benedict de Sfăraș și Dionisie de Sfăraș „aleși de obște a nobililor” (*Texte 2001*, p. 111).

Datorită poziției strategice, la Almaşu a fost organizat un punct de vamă, aceasta fiind menționată prima dată în documentele vremii în anul 1377, când locuitorii Clujului primeau un privilegiu regal prin care erau scutiți de a plăti vama la Almaşu și la Huedin (*Rüsz 2003*, p. 73). Printre dările înscrise la 1600 în catastiful vistieriei lui Mihai Viteazul intitulat „Catastihul Țării Ardealului de pre județe și vamele și ocnele” figurează vama care se lua din mărfuri la Almaşu, adică tricesima (*den 30 de bani 1*), înscrisă sub forma: „Harmințedul de la Fidalmaș și ascultă de Jombor” (*Pascu 1958*, p. 313).

Vama reprezentând o sursă de venit importantă pentru stăpânii cetății Almaşu, satul s-a dezvoltat și el continuu, fiind ridicat de către Matia Corvin, regele Ungariei, la rangul de *oppidum* (târg) în anul 1470. Cu această ocazie cetatea a fost donată voievodului Transilvaniei, Ioan Pongrácz de Dindeleg, cumnatul lui Iancu de Hunedoara. Termenul de *oppidum* va fi folosit de mai multe ori în perioada 1470-1516 cu referire la Almaşu (*Rüsz 2003*, p. 190-191), ceea ce arată că localitatea ocupa un loc important în ierarhia aşezărilor transilvane (*Pascu 1986*, p. 178).

La Almaşu se ținea și un târg anual, pomenit în documente pentru prima dată în anul 1473. Față de târgurile săptămânale, cele anuale aveau o atracție mult mai largă, iar dreptul de a ține târguri anuale era obținut direct de la rege (*Rüsz 2003*, p. 58-59).

Dar istoria cetății se va repeta, iar după stingerea ultimului bărbat din familia Pongrácz, cetatea a revenit în domeniile regale. La începutul secolului al XVI-lea regele Vladislav al II-lea va ceda cetatea contra unei mari sume de bani lui Ioan Corvin, fiul nelegitim al regelui Matia Corvin. După moartea fără urmași a acestuia, cetatea a avut mai mulți stăpâni, între anii 1525-1540 aflându-se în proprietatea lui Emeric Balassa, voievodul Transilvaniei (*Holban 1970*, p. 60; *Muscă 1998*, p. 209).

De-a lungul secolelor al XV-lea și al XVI-lea cetatea a fost supusă unor asedii, rezultate din conflictele dintre nobilimea din Transilvania și regele Ungariei. Astfel, în condițiile luptelor pentru tronul Ungariei dintre regele Ferdinand de Habsburg și Ioan Zapolya voievodul Transilvaniei, cetatea Almaşului a fost asediată în anul 1540 de trupele acestuia din urmă. Garnizoana cetății s-a predat, cetatea și domeniul intrând din nou în rândul domeniilor regale.

Pentru scurt timp, cetatea și domeniul Almaşului au aparținut lui Petru Rareș, domnul Moldovei (*Magnifici Petri Waivodae Moldaviensis*), fiul lui Ștefan cel Mare. Acesta le primește în 1545 ca o recunoaștere a rolului hotărâtor pe care l-a avut în luptele pentru tronul Ungariei. Moartea lui Petru Rareș în anul 1546 a însemnat și sfârșitul stăpânirii moldovene asupra cetății și a domeniului său (*Muscă 1998*, p. 210).

În anul 1541 după moartea lui Ioan Zapolya, Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate otomană, dar habsburgii vor încerca să își extindă stăpânirea asupra ei. În condițiile create de abdicarea reginei Isabella, văduva lui Ioan Zapolya, în anul 1551 generalul austriac Castaldo în drum spre Cluj a asediat cu trupele sale cetatea și a pustiit satul Almaşu, dar garnizoana a rezistat atacului. Cu toate acestea, ca urmare a abdicării reginei Isabella, cetatea a ajuns în anul 1551 în posesia austriecilor (*Holban 1970*, p. 25, 60), păstrând-o până în anul 1556.

După repetatele atacuri suferite, la sfârșitul secolului al XVI-lea cetatea se afla în stare de ruină. A fost reconstruită de către noul proprietar Ștefan Csáki, care intrase în posesia acesteia din anul 1594, ca donație din partea principelui Sigismund Báthory. Va rămâne în posesia urmașilor săi până în secolul al XIX-lea.

Locuitorii Almaşului au fost martori și ai luptelor dintre Báthorești și generalul imperial Basta, cel din ordinul căruia fusese asasinat Mihai Viteazul. Basta a asediat cetatea în anul 1602 și a promis apărătorilor ei libertatea în schimbul predării cetății. În aceste condiții, garnizoana s-a predat fără luptă, dar generalul nu și-a respectat cuvântul dat și a ordonat incendiarea cetății, după care a fost dărâmată, iar locuitorii cetății au fost măcelăriți (*Muscă 1998*, p. 210). După unii istorici, Gheorghe Basta a distrus atunci și satele din împrejurimile Almaşului.

Între anii 1625-1627 Ștefan Csáki junior reface cetatea, întocmind la 27 februarie 1627 și un inventar complet al acesteia. De la jumătatea secolului al XVII-lea cetatea Almaşu a intrat în declin, aflându-se într-o stare continuă de degradare. În 1658 locuitorii Almaşului au îndurat din nou urgia tătarilor, cetatea fiind ocupată și apoi incendiată, iar unii localnici înrobiți.

După cucerirea Oradiei de către turci și transformarea ei în pașalâc în 1660, cetatea Almaşului ajunge în apropierea graniței, acolo unde pericolul expansiunii era mai mare și astfel mai deține încă un rol militar. În aceste condiții, în anul 1662, în timpul principelui Mihai Apafi I, a suferit un ultim asediu în urma căruia turcii au cucerit-o, iar zidurile i-au fost dărâmate și nu au mai fost refăcute. Tot atunci turcii au incendiat Almaşul și alte sate de pe Valea Almaşului. După acest trist eveniment, satul Almaşu a fost mutat de dincolo de cetate, din partea de sud-est a satului actual, pe malurile Văii Almaşului, unde se află și acum (*Şematism 1900*, p. 150-151).

Domeniul cetății Almaşu Mare a evoluat continuu prin donații, moșteniri, căsătorii, vânzări, cumpărări, cuprinzând mai multe sate, dintre care 14 i-au aparținut aproape în permanență. Țăranii iobagi aveau misiunea de a întreține și uneori de a apăra cetatea, iar restul zilelor munceau pe pământurile domeniului. Pe la 1644 teritoriul său era foarte întins, cuprinzând 36 de sate sau porțiuni din ele, distribuite în patru „districte”. Dintre acestea, Almaşu Mare și Gârbăul sunt notate cu termenul de „*oppidum*”. De asemenea, într-o perioadă, din districtul Tihău, alături de Almaşul Mare făceau parte și porțiuni din satele Mesteacănu - Nireș (cu voievodul Certeș Ioan), Băbiu și Cutiș - din actuala comună Almaşu (*Prodan 1986*, p. 39, 369). Câteva decenii mai târziu, la 5 ianuarie 1677, Almaşu Mare era numit „varos”, ceea ce înseamnă că avea în continuare rangul de târg (*Prodan 1986*, p. 41).

Cândva, în timpul războaielor antiaustriece de la începutul secolului al XVIII-lea (războala curuților), conform tradiției, haiducul Pinteza Viteazul și-a stabilit tabăra în partea de sud-est a cetății Almaşului, pe locul numit „curtea lui Pinteza” sau

„aria lui Pinteza” antrenând în această mișcare oamenii de pe teritoriul Almaşului. A fost ultimul eveniment demn de semnalat ce a avut loc în apropierea cetății de la Almaşu. În cele din urmă, din materialul rezultat de la cetatea aflată în ruină, nobilul Csáki și-a construit în anul 1806 grajdurile pentru cai, lângă conacul său din sat.

În anul 1966, donjonul cetății, ceea ce a mai rămas din impresionanta cetate, a fost reparat și conservat prin grija Institutului Național al Monumentelor Istorice, dar de atunci trecerea anilor și-a pus tot mai mult amprenta nemiloasă asupra lui.

Lăudabilă este inițiativa autorităților locale care s-au gândit să scoată din cvasi-anonimat cetatea. Astfel, începând cu anul 2009 au reluat „Zilele cetății”, care sunt organizate la mijlocul lunii august pe platoul de la poalele dealului de pe care donjonul cetății continuă încă să domine peste timp satul prin silueta sa, plină de misterul acumulat de secole.

(Această scurtă prezentare a cetății face parte din viitoarea monografie a comunei Almaşu, județul Sălaj, aflată în lucru.)

Abrevieri și bibliografie

D.I.R. = *Documente privind istoria României*. Seria C. Transilvania, București, 1950-1960.

Filip, Mătiș 2008 = C. C. Filip, H. D. Mătiș, *Huedinul - o localitate pe drumul spre Europa. Aspecte monografice*, ediția a II-a, Cluj-Napoca, 2008.

Fodorean 2006 = Fl. Fodorean, *Drumurile din Dacia Romană*, Cluj-Napoca, 2006.

Holban 1970 = M. Holban (red. resp.), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, *Călători străini despre Țările Române*, București, vol. II, 1970.

Muscă 1998 = E. Muscă, *Poseziuni ale domnului Petru Rareș al Moldovei în Transilvania: cetatea Almaşu*. În: *Revista Istorică*, tom. IX, nr. 3-4, 1998, pp. 207-211.

Muscă, Vlad 1993 = E. Muscă, Gh. Vlad, *Cetăți medievale din Sălaj: cetatea Almaşu*. În: *Școala noastră*, anul III, nr. 4, 1993, pp. 82-85.

Pascu 1957 = Șt. Pascu, *Bobâlna*, București, 1957.

Pascu 1958 = Șt. Pascu, V. Hanga, *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului R.P.R.*, București, 1958.

Pascu 1986 = Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. III, Cluj-Napoca, 1986.

Pascu 1989 = Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1989.

Pop 2009 = I. A. Pop, *De la lumea medievală la cea modernă*. În: I. Mârza (coord.), *Monografia comunei Țaga*, Cluj-Napoca, 2009, pp. 283-305.

Rusu 2000 = A. A. Rusu (coord.), N. Sabău, Il. Burnichioiu, I. V. Leb, M. Makó Lupescu, *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 2000.

Prodan 1986 = D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea*, vol. I, *Supușii*, București, 1986.

Rüsz 2003 = E. Rüsz-Fogarasi, *Privilegiile și îndatoririle orașelor din Transilvania voievodală*, Cluj-Napoca, 2003.

Suciu 1967 = C. Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, vol. I, 1967; vol. II, 1968.

Șteiu 1987 = N. Șteiu, *Domeniul cetății Almaşu Mare și obligațiile supușilor în secolul al XVII-lea*. În: *Acta Musei Porolissensis*, XI, 1987, pp. 229-233.

Texte 2001 = B. Murgescu (coord), *Istoria României în texte*, București, 2001.

Şematism 1900 = *Şematismul jubiliar al mitropoliei Blajului din anul 1900*, Blaj, 1900.

Redactor responsabil:

Dinu Bălan

Supliment editat cu sprijinul financiar al
Consiliului Local Huedin